Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eräistä maatalouden luopumistuen ansiotulorajaan covid- 19-epidemian johdosta sovellettavista väliaikaisista menettelyistä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki eräistä maatalouden luopumistuen ansiotulorajaan covid- 19-epidemian johdosta sovellettavista väliaikaisista menettelyistä. Ehdotetussa laissa säädettäisiin, että eräitä luopumistuen maksamista ja sen aloittamista, luopumistuen maksun keskeyttämistä ja luopumistuen saajan ilmoitusvelvollisuutta koskevia edellytyksiä, joista säädetään maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetussa laissa ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetussa laissa, ei sovellettaisi 16.3.2020 -31.12.2020. Lakiehdotuksen tarkoituksena on mahdollistaa väliaikaisesti maatalouden luopumistukeen oikeutettujen tuensaajien ansiotyössäkäynti huoltovarmuuden turvaamiseksi poikkeusoloissa maa- ja metsätalousministeriön toimialan kannalta kriittisissä tehtävissä ilman, että työssä ansaitun tulon määrä vaikuttaisi maatalouden harjoittamisesta luopuneen oikeuteen saada luopumistukea 16.3.2020 - 31.12.2020.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian ja olemaan voimassa vuoden 2020 loppuun

---

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ....1
PERUSTELUT....3
1 Asian tausta ja valmistelu....3
1.1 Nykytila....3
1.2 Valmistelu....4
2 Nykytila....4
3 Tavoitteet....6
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset....7
4.1 Keskeiset ehdotukset....7
4.2 Pääasialliset vaikutukset....8
5 Lausuntopalaute....10
6 Säännöskohtaiset perustelut....10
7 Voimaantulo....12
8 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys....12
LAKIEHDOTUS....15
Laki eräistä maatalouden luopumistuen ansiotulorajaan covid- 19-epidemian johdosta sovellettavista väliaikaisista menettelyistä....15

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Nykytila

Valtioneuvosto on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa 16.3.2020, että maassa vallitsee koronavirustilanteen vuoksi poikkeusolot. Tämän johdosta hallitus on linjannut poikkeuksellisia toimenpiteitä, jotka on osittain saatettu voimaan valmiuslakiin (1552/2011) ja tartuntatautilakiin (1227/2016) sisältyvin valtuuksin ja toisaalta uusin lainsäädäntötoimenpitein. Näihin toimenpiteisiin sisältyvät muun muassa julkisten kokoontumisten rajoittaminen kymmeneen henkilöön, Suomen ulkorajojen sulkeminen sekä erilaisten ravintoloiden ja kahviloiden aukiolon rajoittaminen. Viranomaiset ovat suositelleet lisäksi muun muassa oireettomia kansalaisia välttämään kaikkia tarpeettomia sosiaalisia kontakteja, ja hengitystieinfektion oireita kokevia kansalaisia on kehotettu pysymään kotona eristyksen-omaisissa olosuhteissa.

Pääministeri Marinin hallitus päivitti 22.4.2020 Suomen koronavirusstrategiaa taudin leviämisen estämiseksi ja arvioi tässä yhteydessä, että Suomessa on mahdollista siirtyä asteittain ja hallitusti laajoista yhteiskunnallisista rajoitustoimista tartuntatautilain mukaiseen tehostettuun epidemian hallintaan. Kaikista rajoitustoimista ei voida kuitenkaan luopua kerralla, sillä tilanne on yhä vakava. Toimenpiteet ovat huhtikuun 2020 lopussa käytettävissä olevan tiedon mukaan ainakin osittain voimassa toukokuun loppuun ja Suomen koronavirusstrategian päivityksen yhteydessä 22.4.2020 pääministerin Marinin hallitus linjasi muun muassa, että yli 500 hengen yleisötilaisuuksien kieltoa on syytä jatkaa ainakin 31.7.2020 saakka.

Suomessa tehtiin viranomaisten arvion pohjalta 17.4.2020 listaus välttämättömistä huoltovarmuuden kannalta akuuteista tai toimialan toiminnan kannalta kriittisistä työtehtävistä sisältäen merkittävät huoltotyöt. Kriittiset työtehtävät ovat sellaisia, jotka eivät siedä viivästystä ja joiden suorittamatta jäämisellä olisi merkittävä vaikutus huoltovarmuuteen tai toimialan toimintaan. Alkutuotannossa maa-, puutarhatalouden osalta huoltovarmuuden kannalta akuutteja tai toimialan toiminnan kannalta kriittisiä työtehtäviä ovat muun muassa kotieläintuotannon sekä eläinten hoidon ja terveyden kannalta välttämättömät työt. Jälkimmäisiin tehtäviin kuuluvat esimerkiksi maatalouden lomitus, jossa kotieläintuotantoa harjoittava maatalousyrittäjä voi saada sijaisen hoitamaan eläimiä puolestaan, kun hän pitää vuosilomaa tai esimerkiksi sairastuu. Pääministeri Marinin hallitus antoi maaliskuussa poikkeusluvan tuoda Suomeen ulkomailta 1 500 huoltovarmuuden kannalta kriittisiksi nimettyä maataloustyöntekijää. Heistä noin tuhannen oli määrä saapua Ukrainasta, mutta 26.4.2020 saatujen tietojen perusteella Ukrainan hallitus oli estänyt kausityöläisten lähtemisen maasta. Hallituksen esityksen valmistelun ajankohtana saatavien tietojen perusteella toistaiseksi Suomeen on päässyt vain noin 450 kausityöntekijää ja arvioiden mukaan Suomessa kuluvan satokauden ajalle tarve on yhteensä ainakin 15 000:lle työntekijälle. Tässä tilanteessa kotimaisen osaavan alkutuotannon työntekijöiden saanti korostuu.

Ruokaturvan merkitys korostuu poikkeusoloissa ja käsillä on vuoden tärkein aika ruokaturvan varmistamisen kannalta eli uusi satokausi. Maatilojen kausityövoiman tarve ulottuu kevään istutustöistä lokakuulle kestävään sadonkorjuuseen. Koronatilanteen jatkuessa myös mahdolliset sairastumiset aiheuttavat lisätyövoiman tarvetta vielä loppuvuoden aikana. Kriittistä henkilöstöä ovat erikoisammattitaitoa omaavat henkilöt. Kaikkein kriittisimmiksi ja kiireellisemmiksi on havaittu joukko maatalous- ja puutarhatuotannon kasvukauden alkuun sekä tuotantoeläinten hoitoon liittyviä töitä, joille on oltava tiedossa ammattitaitoisia tekijöitä. Alkutuotannon ylläpito on maamme huoltovarmuuden kannalta erityisen tärkeää, koska koronakriisin edetessä ei maatalous- ja puutarhatuotteiden tuonnin jatkuvuudesta voida olla varmoja. Alkutuotannon kannalta

tärkeää osaamista ja ammattitaitoa voidaan arvioida olevan maatalouden harjoittamisesta luopuneilla entisillä maatalouden harjoittajilla. Luopumistukilainsäädännön kannalta luopujilla on kuitenkin ainoastaan rajallinen mahdollisuus työskennellä palkkatyössä ilman, että ansaittu tulo vaikuttaa luopujan oikeuteen saada luopumistukea.

Maa- ja metsätalousvaliokunta totesi ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain väliaikaisesta muuttamista koskevasta esityksestä antamassa lausunnossaan (MmVL42020 vp), että kriittisimmät tehtävät ovat tällä hetkellä puutarha-alan kevättyöt sekä eläintuotannon eläinsuojelulliset työt. Eläintiloilla ulkomaisen kausityövoiman puute voi aiheuttaa yksittäisillä tiloilla vakavia eläinsuojelullisia ongelmia ja puutarhatiloilla koko kasvukauden tuotannon menettämisen. Myös peltoviljelyssä viljelyn onnistuminen vaatii ammattitaitoista työvoimaa kevättöiden hoitoon. Valiokunta piti välttämättömänä, että ulkomaisen työvoiman lisäksi toteutetaan pikaisesti toimia kotimaisen työvoiman liikkuvuuden lisäämiseksi ja kotimaisen työvoiman saamiseksi alkutuotannon kausityöhön. Valiokunta piti hallituksen esityksen mukaisia toimenpiteitä tarpeellisina, mutta totesi, että huomioon ottaen tiedossa oleva kausityö-voiman tarve ne eivät ole riittäviä. Valiokunta edellyttikin, että selvitetään vielä lisäkeinoja työvoiman varmistamiseksi huoltovarmuuden kannalta kriittisille aloille. Edellä aiemmin asiassa esitetty mukaan huomioiden, tämä esitys vastaa osaltaan tähän selvitystarpeeseen lisäkeinoista työvoiman varmistamiseksi huoltovarmuuden kannalta kriittisille aloille.

Pääministeri Marinin hallitus linjasi neuvottelussaan 6.5.2020 maa- ja puutarhatiloilla tarvittavan kausityövoiman saatavuuden turvaamisesta sekä ulkomaisen kausityövoiman maahantulosta että kotimaisen työvoiman kannusteista. Kotimaisen kausityövoiman saatavuuden turvaamiseksi hallitus linjasi, että valmistellaan määräaikainen korotus työttömyysturvan suojaosaan, laajennetaan työttömyysturvalainsäädännössä tarkoitetun liikkuvuusavustuksen käyttömahdollisuuksia määräajaksi, ja että toteutetaan luopumistuen ansiotulorajan määräaikainen soveltamatta jättäminen.

1.2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu kiireellisenä poikkeusolojen johdosta. Maatalousyrittäjien eläkelaitos Mela on osallistunut esityksen valmisteluun.

Lausunto pyydettiin seuraavilta tahoilta: oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, Ruokavirasto, Ahvenanmaan valtionvirasto, Maatalousyrittäjien eläkelaitos Mela, Maa- ja metsätaloustuottajien keskusliitto MTK, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC ja ProAgria Keskusten Liitto. Lausuntopyyntö toimitettiin myös oikeuskanslerinvirastolle.

2 Nykytila

Maatalouden harjoittamisesta pysyvästi luopuneille on myönnetty luopumistukea vuosina 1995 – 2018 maatalouden rakenteen parantamiseksi. Viimeisin maatalouden luopumistukijärjestelmä päättyi 31.12.2018, eikä uusia luopumistukia enää myönnetä. Luopumistukia maksetaan kuitenkin edelleen maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain (612/2006) ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain (1293/1994) nojalla ja ne vastaavat luopumistukia koskevien säännösten osalta pääosin toisiaan. Luopumistukien maksatus jatkuu vielä käytännössä ja viimeinen luopumistuen maksuerä on tulossa maksuun vuonna 2029.

Luopumistuki on maatalouden rakennetuki, jota on voitu myöntää maatalousyrittäjälle, joka pysyvästi lopettaa kaupallisen maatalouden harjoittamisen luopumalla vähintään maatilansa maatalousmaasta ja sukupolvenvaihdoksissa lisäksi tuotantorakennuksista luopumistukilaissa säädetyin tavoin. Tuen myöntämisen edellytyksenä on ollut, että maatalousyrittäjä omistaa maatilan kokonaan tai osaksi ja on harjoittanut maataloutta luopumista edeltäneen kymmenen vuoden ajan omaan tai yhteiseen lukuun sekä ollut vähintään viiden vuoden ajan välittömästi ennen luopumista vakuutettu maatalousyrittäjänä maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) nojalla. Myös maatalousyrittäjän aviopuoliso sekä sellainen leski, jolla on avio-oikeus jäämistöön kuuluvaan maatilaan, ovat voineet saada luopumistukea, vaikka heillä ei olisi lainkaan omistusosuutta luopumisen kohteena olevasta maatilasta. Olennaista luopumistuen saamisessa on ollut yrittäjäasema maatilalla. Raja yrittäjyyden ja työsuhteen välillä ratkaistaan maatalousyrittäjän eläkelain perusteella.

Luopumistuki määräytyy yksilöllisesti jokaisella tuensaajalla, ja tuki muodostuu perusmäärästä ja täydennysosasta. Luopumistuen perusmäärä on yhtä suuri kuin maatalousyrittäjän eläkelain mukainen työkyvyttömyyseläke, joka maatalousyrittäjälle olisi myönnetty, jos hänellä luopumisen tapahtuessa olisi ollut oikeus täyden työkyvyttömyyseläkkeen saamiseen. Perusmäärän suuruutta määrättäessä ei kuitenkaan oteta huomioon oikeutta eläkkeeseen, joka perustuu maatalousyrittäjän eläkelaissa tarkoitettuun apurahansaajana työskentelyyn, maatalousyrittäjän työ - tai virkasuhteeseen tai muuhun kuin maatalousyrittäjän eläkelaissa tarkoitettuun yrittäjätoimintaan. Luopumistuen perusmäärässä ei myöskään oteta huomioon palkattomilta ajoilta karttunutta eläketurvaa. Luopumistuen perusmäärän laskemiseen vaikuttavat eläkkeen perusteena oleva maatalousyrittäjän eläkelain mukainen työtulo sekä eläkkeen karttumisprosentti. Luopumistuen perusmäärä sisältää lisäksi maatalousyrittäjän eläkelain 70 §:n mukaisen tulevan ajan osuuden, jolla tarkoitetaan aikaa luopumisvuoden alusta sen kalenterikuukauden loppuun, jona luopuja täyttää 63 vuotta. Tulevan ajan osuudelta eläkettä karttuu nykyisten säännösten mukaan luopumisvuoden alusta 1,5 % vuotta kohden sen kuukauden loppuun, jona henkilö täyttä 63 vuotta. Luopumistuen perusmäärän osuus muodostuu luopumista edeltävän vuoden loppuun mennessä ansaitun eläkkeen ja tulevan ajan eläkeosan yhteismäärästä. Luopumista edeltävän vuoden loppuun mennessä ansaittu eläkeosa tarkistetaan lisäksi työntekijän eläkelain (395/2006) 83 §:ssä tarkoitetulla luopumisvuodelle vahvistetulla elinaikakertoimella. Luopumistuen perusmäärä tarkistetaan vuosittain työntekijän eläkelain 98 §:ssä tarkoitetulla työeläkeindeksillä. Kun luopumistuen maksaminen on aloitettu, luopumistuen saajalle karttuu muusta ansiotyöstä eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa eli vastaavasti kuin eläkettä saavilla henkilöillä.

Luopumistuen saaminen edellyttää kaupallisesta maatalouden harjoittamisesta luopumista sekä metsätalouden hankintatöiden lopettamista pysyvästi. Lisäksi myös muuta ansiotoimintaa on rajoitettu. Maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 14 §:n 1 momentin mukaan luopumistukea ei makseta ennen kuin luopuja on toimittanut Maatalous-yrittäjien eläkelaitokselle (Mela) selvityksen myös muiden kuin kaupallisesta maatalouden harjoittamisesta ja metsätalouden hankintatöiden lopettamisesta tai niiden vähentämisestä siten, että hänen niistä saamiensa ansiotulojen määrän voidaan arvioida jäävän pienemmäksi kuin 523,61 euroa kuukaudessa tarkistettuna työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella eli 757,14 euroa kuukaudessa vuoden 2020 tasolla. Mainitun lainkohdan mukaisena tulona ei kuitenkaan pidetä omaishoidon tuesta annetussa laissa (937/2005) tarkoitettua omaishoidon tukea eikä perhehoitajalaissa (312/1992) tarkoitettua palkkiota.

Luopumistuen maksamisen osalta maatalouden harjoittamisesta luopumisesta annetun lain 38 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan luopumistukea ei kuitenkaan suoriteta ennen kuin luopuja on lopettanut muut ansiotyönsä tai vähentänyt niitä siten, että luopujan niistä saamien ansiotulojen voidaan arvioida jäävän 14 §:ssä säädettyä määrää pienemmäksi. Edellä mainitun lain 38 §:n 2 momentin mukaan luopumistukea ei makseta vajaalta kalenterikuukaudelta.

Luopumistuen maksun keskeyttämisestä säädetään maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 45 §:ssä. Kyseisen pykälän 1 momentin mukaan luopumistukea ei makseta kalenterikuukaudelta, jonka aikana luopumistuen saaja on ansiotyössä ja ansaitsee vähintään 523,61 euroa kuukaudessa tarkistettuna työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella. Tällöin tulona ei oteta huomioon mainitun lain 14 §:ssä tarkoitettua tuloa, jota ei lueta ansiotyöstä saaduksi tuloksi luopumistukea myönnettäessäkään. Edellä mainittu ansiotuloraja tarkistetaan vuosittain työntekijän eläkelain 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella. Kun Maatalousyrittäjien eläkelaitos saa tiedon seikasta, jonka perusteella luopumistukea ei saisi maksaa, eläkelaitoksen on maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 45 §:n 2 momentin nojalla keskeytettävä luopumistuen maksaminen seuraavasta mahdollisesta maksujaksosta alkaen, jos syy luopumistuen maksamisen keskeyttämiseen on edelleen olemassa.

Luopumistuen saajan ilmoitusvelvollisuudesta säädetään maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 49 §:ssä. Kyseisen pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan luopumistuen saaja on velvollinen ilmoittamaan eläkelaitokselle ryhtymisestään ansiotyöhön, josta saatava ansiotulo on vähintään 45 §:n 1 momentissa säädetyn rahamäärän suuruinen taikka ansiotyöstä saatavan ansiotulon noususta vähintään sanotun rahamäärän suuruiseksi. Maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 30 a §:n mukaan luopumistuen saaja on velvollinen ilmoittamaan eläkelaitokselle sellaisista muutoksista, jotka vaikuttavat hänen oikeuteensa saada luopumistukea tai hänen saamaansa luopumistuen määrään. Kyseisen pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat määräykset niistä 1 momentissa tarkoitetuista muutoksista, joista luopumistuen saajalla on ilmoitusvelvollisuus. Maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun asetuksen (1583/1994) 22 §:n 2 kohdan mukaan luopumistuen saaja on velvollinen ilmoittamaan eläkelaitokselle ryhtymisestään ansiotyöhön, josta saatava ansiotulo on vähintään luopumistukilain 25 §:n 1 momentissa tarkoitetun rahamäärän suuruinen, taikka ansiotyöstä saatavan ansiotulon noususta vähintään sanotun rahamäärän suuruiseksi.

Luopumistuensaajat tekevät nykyisin luopumistuen rinnalla tyypillisesti maatalouden lomitustyötä sekä jonkin verran muita töitä esimerkiksi terveydenhuollon erilaisissa tehtävissä. Maatalouslomittajan tehtävänä on hoitaa maataloutta harjoittavan päivittäiset kotieläinten hoitotyöt. Lomittaja hoitaa työt, jotka ovat välttämättömiä tuotantoeläinten hyvinvoinnin kannalta. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen (Mela) maatalouden lomituspalveluiden järjestämisestä vastaavat paikallisyksiköt kartoittavat parhaillaan lomitukseen tarvittavia lisäresursseja Co-vid-19 – epidemiasta aiheutuvien poikkeusolojen varalta. Melan paikallisyksiköt arvioivat, että maatalouden harjoittamisesta luopuneet viljelijät olisivat potentiaalinen ryhmä tässä kontekstissa. Maatalouden harjoittamisesta luopuneiden osaamista on hyödynnetty aiemminkin paikallisyksiköiden järjestämissä lomituspalveluissa Maatalousyrittäjien eläkelaitoksesta saatujen tietojen perusteella.

3 Tavoitteet

Lakiehdotuksen tarkoituksena on mahdollistaa väliaikaisesti maatalouden luopumistukeen oikeutettujen tuensaajien ansiotyössäkäynti huoltovarmuuden turvaamiseksi poikkeusoloissa maa- ja metsätalousministeriön toimialan kannalta kriittisissä tehtävissä ilman, että työssä ansaitun tulon määrä vaikuttaisi maatalouden harjoittamisesta luopuneen oikeuteen saada luopumistukea 16.3.2020 - 31.12.2020.

Esityksen tavoitteena on edistää luopumistuensaajien työpanoksen ja osaamisen hyödyntämistä nykyistä enemmän ja näin osaltaan tukea poikkeusoloissa huoltovarmuustavoitteiden toteutumista alkutuotannon kannalta kriittisillä aloilla, erityisesti maataloudessa ja puutarha-alalla.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan eräitä poikkeusmenettelyjä, joita sovellettaisiin väliaikaisesti maatalouden luopumistuen ansiotulorajaa koskeviin säännöksiin maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetussa laissa ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetussa laissa. Koska ulkomaista kausityövoimaa on saatavissa vallitsevissa poikkeusoloissa vain pieni osa tarpeesta, on pyrittävä lisäämään kotimaisen työvoiman saamista erityisesti puutarhatalouden ja maatalouden kevään, kesä ja syksyn kausityövoiman tarpeeseen. Lisäksi on varauduttava siihen, että saatavilla olisi riittävästi ammattitaitoista sijaisapua erityisesti kotieläintiloilla sairaustilanteissa myös loppuvuoden aikana, kun covid-19 –epidemia voi aiheuttaa sairastumisia maatiloilla. Luopumistuen saajat ovat entisiä maatalouden harjoittajia ja heillä on maataloudessa vaadittavaa erityisosaamista ja ammattitaitoa. Tästä syystä luopumistuen saajien pitäisi saada työskennellä nykyistä enemmän menettämättä luopumistukea. Useimmilla luopumistuen määrä on alle 1000 euroa kuukaudessa. Ansiotulorajoitteen takia vain pieni osa luopumistuen saajista on tehnyt tilapäisesti töitä niin paljon, että enimmäisansiotulo olisi ylittynyt. Nykyisessä epidemiatilanteessa osaava työpanos pitäisi saada täysimääräisesti käyttöön. Tästä syystä esitetään, että eräitä muun kuin kaupallisen maatalouden harjoittamisesta tai metsätalouden hankintatyöstä saatujen, ansiotulorajaan liittyviä ja luopumistuen maksamista ja sen aloittamista, luopumistuen maksun keskeyttämistä ja luopumistuen saajan ilmoitusvelvollisuutta koskevia edellytyksiä ei sovellettaisi 16.3.2020 ja 31.12.2020 välisenä aikana. Esityksen tarkoituksena on mahdollistaa väliaikaisesti maatalouden luopumistukeen oikeutettujen tuensaajien ansiotyöskentely huoltovarmuuden turvaamiseksi poikkeusoloissa maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan osalta erityisesti alkutuotannon kannalta kriittisissä tehtävissä ilman, että palkkatyössä ansaitun tulon määrä vaikuttaisi maatalouden harjoittamisesta luopuneen oikeuteen saada luopumistukea 16.3.2020 ja 31.12.2020 välisenä aikana. Lakia ehdotetaan sovellettavaksi taannehtivasti 16.3.2020 alkaen, jotta voitaisiin taata tuensaajien yhdenvertainen kohtelu siltä osin, kuin olisi kyse tuensaajista, jotka ovat poikkeusolojen vallitessa jo ehtineet työskennellä siten, että luopumistukilaeissa muun ansiotulon osalta säädetty ansiotulorajan ylityksen johdosta tuensaajille ei ole maksettu tukea.

Esitettyjen poikkeusmenettelyjen johdosta luopumistukea voitaisiin suorittaa väliaikaisesti vuoden 2020 loppuun asti myös siinä tapauksessa, että muutoin luopumistukeen oikeutetun luopujan muusta työstä kuin kaupallisen maatalouden harjoittamisesta tai metsätalouden hankintatyöstä saatujen ansiotulojen määrä olisi 523,61 euroa tai enemmän kuukaudessa tarkastettuna työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella. Hallinnollisen taakan näkökulmasta esityksen voidaan arvioida olevan myös toteutukseltaan yksinkertaisin vaihtoehto Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle. Nykyisen luopumistukijärjestelmän piirissä on noin 1900 henkilöä, joita esitetty väliaikainen laki koskisi.

Vuoden 2017 työeläkeuudistuksen yhteydessä säädettiin, että lähtökohtaisesti kaikesta ansiotyöstä saadusta ansiotulosta karttuu eläkettä 1,5 % vuosiansiosta. Tässä yhteydessä kuitenkin säädettiin siirtymäsäännöksestä, jonka mukaan 53 – 62-vuotiailla henkilöillä karttumisprosentti olisi 1,7 % vuoden 2025 saakka. Jos henkilö kuitenkin jää eläkkeelle tai luopumistuelle, karttumisprosentti ansiotyöstä eläkkeen tai luopumistuen rinnalla on 1,5 %. Henkilöillä, joiden luopumistuen maksamista ei ole muiden ansiotöiden vuoksi aloitettu, luopumistuen maksamisen aloittaminen esityksen johdosta aiheuttaisi sen, että heidän tekemästään ansiotyöstä karttuva työeläkkeen karttumaprosentti voisi pienentyä 0,2 % sen jälkeen, kun luopumistuen maksaminen on aloitettu ja pienempi karttumaprosentti muussa ansiotyössä jatkuisi lain voimaantulon

jälkeenkin. Tästä johtuen luopumistuen maksaminen aloitettaisiin näissä tilanteissa vain luopujan Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle antaman kirjallisen ilmoituksen perusteella, joka olisi tehtävä lain voimassaolon aikana.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Hallituksen esityksen valmistelun hetkellä on vaikea vielä ennustaa, kuinka kauan rajoitustoimenpiteet ovat voimassa ja kuinka syvälle covid-19 –epidemian taloudelliset vaikutukset ulottuvat. On mahdotonta tietää, kuinka kauan nämä tekijät vaikuttavat maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan osalta sillä tavoin, että kokeneen ja osaavan työvoiman pula ei vaaranna huoltovarmuuden kannalta akuutteja tai toimialan toiminnan kannalta kriittisiä työtehtäviä esimerkiksi kotieläintuotannon sekä eläinten hoidon ja terveyden kannalta välttämättömissä töissä samoin kuin esimerkiksi kasvintuotannon välttämättömissä töissä avomaalla ja kasvihuoneissa, mukaan lukien rehuntuotanto.

EU- valtiontukisääntely

Esityksessä ehdotetuilla poikkeusmenettelyillä ei ole vaikutusta EU-lainsäädännöstä tai valtiontukisäännöistä aiheutuvien Suomen velvoitteiden täyttämiseen. Komissiolle notifioitu viimeisin luopumistukijärjestelmä on päättynyt 31.12.2018 ja sen mukaiset maksut jatkuvat edelleen, mutta itse tukijärjestelmä ja sen valtiontukihyväksyntä ovat päättyneet.

EU-valtiontukisääntelyn näkökulmasta huomionarvoista on, että luopumistukijärjestelmän mukaisessa tuessa on kyse yrittäjälle asetetusta vaatimuksesta koskien maatalouden harjoittamista, joka ei ulotu palkkatöihin. Ehdotetun väliaikaisen lain myötä tuensaajien joukko ei laajene tai kapene, tuki-intensiteetti ei lisäänny eikä esityksen kilpailuvaikutuksia voida lähtökohtaisesti pitää ainoastaan tiettyjä yrityksiä tai toimialoja suosivia. Esityksen mukaisella väliaikaisella lailla tehtävien palkkatyön ansiotulorajaan koskevien poikkeusmenettelyjen johdosta ei näillä perusteilla vaikuttaisi muodostuvan uutta notifioitavaa valtiontukea.

EU-valtiontukisääntelyn näkökulmasta arvioitavaksi tulee lähinnä kysymys siitä, voivatko valtiontuen hyväksyttävyysperusteet muuttua sen jälkeen, kun tukiohjelma on loppunut. Komissio on arvioinut viimeisimmän ja vuonna 2018 päättyneen luopumistukijärjestelmän mukaista tukiohjelman soveltumista sisämarkkinoille hyödyntäen vuosien 2000-2006 maatalouden suuntaviivojen (2000/C 28/02) yhteisiä arviointiperiaatteita sekä toimenpidekohtaisia sääntöjä, joissa mainitun kaltaista ansiotulorajaa ei jäsenmaan tukiohjelmalta edellytetä. Esityksen mukaisella väliaikaisella lailla tehtävien palkkatyön ansiotulorajaan koskevilla poikkeusmenettelyillä ei arvioida olevan jälkikäteen vaikutusta edellä mainittuihin, jo toteutuneisiin kilpailuvaikutuksiin.

Jos komissiolle ilmoitetun, vuonna 2018 päättyneen, luopumistukiohjelman mukainen tuloraja olisi alusta alkaen ollut korkeampi, komissio olisi arvioinut sitä vuosien 2000-2006 maatalouden suuntaviivojen pohjalta. Näissä suuntaviivoissa saman toimenpiteen 8 alle on listattu varhaiseläke ja kannattamattoman tilan luopumistuki, ja tukitoimenpiteiden ehdot ovat pitkälti samat. Varhaiseläkkeen osalta ei ole mainintaa muualta tulevan tulon rajoitteesta, ja luopumistuen osalta kirjaus on jopa päinvastoin, korostaen tuensaajan siirtymän helpottamista kohti muuta taloudellista toimintaa. Maatalouden suuntaviivat vuosille 2007-2013 (2006/C 319/01) eivät myöskään ehdosta mainitse, ja voimassa olevista suuntaviivoista (2014/C 204/01) varhaiseläketoimenpidettä ei enää löydy. Tulorajaa ei myöskään ole käsitelty Suomen järjestelmää koskevissa komission päätöksissä vuosina 2002-2014 osana tukijärjestelmän yhteismarkkinoille soveltuvuuden arviointia. Suuntaviivojen muotoilujen perusteella on tulkittavissa siten, ettei tulorajan olemassaolo tai sen suuruus ole todennäköisesti ollut komission luopumistukijärjestelmän hyväksynnän kannalta ratkaiseva tekijä.

Taloudelliset vaikutukset

Luopumistuesta aiheutuvat menot maksetaan valtion talousarvion momentilta 30.10.42 (Luopumistuet ja –eläkkeet, S 2v). Luopumistukimenojen arvioidaan esityksen johdosta lisääntyvän enintään 1 000 000 euroa. Menojen lisäys on arvioitu sen perusteella, että osa luopumistuen saajista ei ole aiempinakaan vuosina nostanut tilapäisesti luopumistukea liian suurten ansiotulojen takia. Nämä henkilöt voisivat nyt esityksen mukaan saada luopumistuen. Lisämenoja syntyy myös niistä luopumistukeen oikeutetuista, jotka ovat jatkaneet pysyvästi ansiotyössä eivätkä ole ryhtyneet ollenkaan nostamaan luopumistukea, mutta jotka tämän esityksen myötä mahdollisesti siirtyisivät luopumistuelle. Esityksessä tarkoitetuista muutoksista aiheutuvat kustannukset katetaan valtion talousarvion edellä mainitun momentin vuoden 2020 määrärahan puitteissa.

Esityksen johdosta maatalouden luopumistukeen oikeutetuilla tuensaajilla olisi mahdollista tehdä muuta ansiotyötä kuin kaupallista maatalouden harjoittamista ilman, että työssä ansaitun tulon määrä vaikuttaisi maatalouden harjoittamisesta luopuneen oikeuteen saada luopumistukea.

Esityksen mukaista lakia sovellettaisiin taannehtivasti 16.3.2020 alkaen tuensaajien yhdenvertaisen kohtelun takaamiseksi. Kuitenkin luopumistuen maksamisen osalta maatalouden harjoittamisesta luopumisesta annetun lain mukaan luopumistukea ei makseta vajaalta kalenterikuukaudelta. Tämä merkitsisi sitä, että luopumistukea voitaisiin maksaa 1.4.2020-30.12.2020 väliseltä ajalta. Luopumistuen piiriin kuuluville henkilöille, jotka ryhtyisivät ansiotyöhön, ei aiheutuisi luopumistuen maksun keskeytystä, vaikka heidän palkkatyössään ansaitsemansa ansiotulot ylittäisivät maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetussa laissa ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetussa laissa säädetyn muuta ansiotyötä koskevan ansiotulorajan. Tämän arvioidaan kannustavan luopumistuen saajia siirtymän väliaikaisesti ansiotyöhön poikkeusoloissa.

Noin 90 luopumistuensaajaa, joilla luopumistuki on muiden ansiotöiden vuoksi lepäävänä, voisivat hakea luopumistuen maksuun saattamista 1.4.2020-31.12.2020 väliseltä ajanjaksolta. Tällaisten henkilöiden osalta luopumistukea ei makseta, koska henkilön ansiotulot ylittävät luopumistukilaeissa säädetyn ansiotulorajan. Lisäksi niillä henkilöillä, joilla luopumistuen maksaminen on ehdotetun lain voimaantullessa keskeytyneenä muiden ansiotöiden vuoksi, luopumistuen maksaminen aloitettaisiin vastaavana ajanjaksona. Tällaisia luopumistukia on noin 30 kappaletta. Näiden noin 120 henkilön luopumistuki on määrältään keskimäärin noin 897 euroa kuukaudessa vuoden 2020 tasolla. Tästä aiheutuisi arviolta enintään noin 1 000 000 euron valtion menojen lisäys lain voimassaoloajalta, mikäli kaikki ne, joiden luopumistuki on lepäävänä, hakisivat luopumistuen maksamisen aloittamista 1.4.2020 alkaen.

Aiemmin pysyvästi luopumistukea saaneiden henkilöiden luopumistuesta aiheutuneet menot on huomioitu momentin määrärahan mitoituksessa talousarviossa 2020. Näitä luopujia, joita esitys koskisi on Melalta saatujen tietojen perusteella yhteensä noin 1900 henkilöä.

On arvioitu, että esityksen perusteella niistä noin 1900 luopumistuen saajasta, joita esitys koskee, voisi työllistyä noin 100-500 henkilöä. Keskimääräinen luopumistuen määrä näillä henkilöillä on 946 euroa kuukaudessa vuoden 2020 tasolla. Kaikkien luopumistuensaajien ei arvioida työllistyvän johtuen esimerkiksi tuensaajien korkeasta keski-iästä (61,5 vuotta). Tuensaajien ei myöskään arvioida työskentelevän koko ehdotetun lain voimassaoloaikaa (31.12.2020 asti), vaan on arvioitu, että tuensaajat voisivat työskennellä keskimäärin noin kolme kuukautta johtuen esimerkiksi tehtävän työn kausiluonteisuudesta. Jos tuensaajista 100 henkilöä tekisi ansiotyötä kolmen kuukauden ajan siten, että ansiotuloraja ylittyy, olisi kysymys arviolta noin

300 000 euron luopumistuen määrästä, jota ei perittäisi luopumistuensaajilta takaisin. Jos työhön ryhtyviä olisi 500 henkilöä ja kukin työskentelisi kolmen kuukauden ajan, olisi kysymys arviolta noin 1 500 000 euron suuruisesta luopumistuen määrästä, jota ei perittäisi luopumistuensaajilta takaisin. Jos lakiesitys ei toteutuisi, luopumistuensaajat eivät todennäköisesti työllistäisi itseään aiempia vuosia suuremmassa määrin siten, että ansiotuloraja ylittyisi, koska tuensaajat tietäisivät sen johtavan luopumistuen takaisinperintään. Tällöin valtiolle aiheutuisi joka tapauksessa edellä esitetyt luopumistukimenot.

Kannustamalla luopumistuensaajia yhteiskunnan huoltovarmuuden piiriin kuuluville aloille, joissa on työvoimapulaa, luopumistuensaajat tulisivat maksamaan tekemistään ansiotöistä veroja, joten valtion ansiotuloverotettavan tulon määrä vuonna 2020 myös kasvaisi. Tarkkoja arvioita siitä, kuinka moni luopumistuensaaja ryhtyisi ansiotyöhön, ei ole mahdollista esittää.

5 Lausuntopalaute

Yleisellä tasolla esityksen tavoitteita pidettiin hyväksyttävinä, tarpeellisina tai tarkoituksenmukaisina. Noin puolella lausunnonantajista ei ollut lausuttavaa tai huomautettavaa asiassa. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan esitysluonnoksessa mainittu huoltovarmuuden ja ruokaturvan suojeleminen muodostaa keskeisen ja hyväksyttävän perusteen turvata alkutuotannon kannalta kriittisiä työtehtäviä. Oikeusministeriö katsoi kuitenkin myös mm., että esityksessä ei perustella, miksi ehdotettu sääntely on välttämätön työvoiman turvaamiseksi ja miten se suhtautuu muihin sellaisiin tukiin, joita ei ole mahdollista saada ilman tiettyä ansiotulon rajaa. Valtiovarainministeriö totesi, että siinä tarkoitetuista muutoksista aiheutuvien kustannusten perusteet on yksilöity esityksessä ja että esityksen mukaan kyseiset kustannukset katetaan valtion talousarvion momentin 30.10.42 vuoden 2020 määrärahan puitteissa. Työ- ja elinkeinoministeriöllä ja sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ollut lausuttavaa. Maatalousyrittäjien eläkelaitos ja Svenska lantbruksproducenternas centralförbund totesivat lausunnoissaan tukevansa hallituksen esitystä. Maa- ja metsätaloustuottajien keskusliitto katsoi, että muutosesitys on yksi keino turvaamaan kasvukauden töitä, mutta myös keino varautua pandemian mahdollisen pahenemisen aiheuttamaan työvoiman tarpeeseen kotieläintiloilla esimerkiksi sairaustilanteissa. Esityksen mukaisen ehdotetun voimassaoloajan osalta oikeusministeriö korosti, että sääntelyä ei saa ajallisesti ulottaa pidemmälle kuin on välttämätöntä. Sen sijaan Maa- ja metsätaloustuottajien keskusliitto totesi, että koronapandemiaa koskevien uusimpien arvioiden mukaan on todennäköistä, että jonkinlainen poikkeustilanne jatkuu vielä pitkälle ensi vuoteen ja että tämän johdosta täytyisi olla valmiutta myös tarvittaessa pidentää esitetyn muutoksen kestoa. Maatalousyrittäjien eläkelaitos totesi pitävänsä tarkoituksenmukaisena ehdotetun poikkeuslain soveltamisajankohtaa, jonka mukaan lakia sovellettaisiin taannehtivasti 16.3.2020 lukien.

Lausuntopalautteen johdosta esityksen perusteluja täydennettiin muun muassa nykytilan, säännöskohtaisten perustelujen sekä perustuslain yhdenvertaisuusperiaatteen ja esityksen mukaisen lakiehdotuksen samoin kuin ehdotetun lain voimassaoloajan suhteen.

6 Säännöskohtaiset perustelut

1 §. *Soveltamisala*. Lakiehdotuksen 1 §:ssä rajattaisiin ehdotettu lain soveltamisala koskemaan covid-19 -epidemiasta aiheutuvien poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta eräitä maatalouden luopumistuen maksamisen aloittamista, luopumistuen maksamista, luopumistuen maksun keskeyttämistä ja luopumistuen saajan ilmoitusvelvollisuutta koskevia edellytyksiä, joita noudatettaisiin väliaikaisesti maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetussa laissa (612/2006) ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetussa laissa (1293/1994).

Ehdotettu laki olisi erityissäännös suhteessa edellä mainittuun tukilainsäädäntöön, ja se muodostaisi soveltamisalaltaan rajatun, määräaikaisen poikkeuksen kyseiseen tukilainsäädäntöön.

2 §. *Luopumistuen maksamisen aloittaminen.* Pykälä koskisi tilannetta, jossa luopumistuen maksamista ei ole vielä aloitettu. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, että vaikka luopujan muusta työstä kuin kaupallisen maatalouden harjoittamisesta tai metsätalouden hankintatyöstä saatujen ansiotulojen määrän voitaisiin arvioida olevan vähintään 523,61 euroa tarkastettuna työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella, luopujalle voitaisiin poikkeuksellisesti aloittaa luopumistuen maksaminen maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun 14 §:n 1 momentin ja 38 §:n 1 momentin 3 kohdan säännöksien estämättä. Luopumistukea voitaisiin ehdotettavan 3 §:n perusteella maksaa lain voimassaoloajan eli 31.12.2020 saakka.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että luopujan tulee kirjallisesti ilmoittaa Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle hakevansa luopumistuen maksamisen aloittamista. Luopujan kirjallinen ilmoitus olisi edellytyksenä sille, että Maatalousyrittäjien eläkelaitos voisi aloittaa luopumistuen maksamisen. Kirjallinen ilmoitus olisi tehtävä viimeistään 31.12.2020, jotta tuen voisi saada maksuun takautuvasti aikaisintaan 1.4.2020 lukien.

3 §. *Luopumistuen maksaminen ja maksun keskeyttäminen.* Pykälän 1momentissa säädettäisiin siitä, että luopumistukea maksettaisiin poikkeuksellisesti siitä huolimatta, että luopumistuensaaja on ansiotyössä ja ansaitsee vähintään 523,61 euroa kuukaudessa tarkastettuna työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 45 §:n 1 momentin ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 25 §:n 1 momentin säännöksien estämättä. Mikäli luopumistuki olisi lain voimaantullessa jo keskeytyneenä muiden ansiotöiden vuoksi, Maatalousyrittäjien eläkelaitos maksaisi luopujalle luopumistukea takautuvasti aikaisintaan 1.4.2020 lukien, koska luopumistukea ei makseta vajaalta kalenterikuukaudelta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että Maatalousyrittäjien eläkelaitos ei saisi keskeyttää luopumistuen maksua maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 45 §:n 2 momentissa ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 25 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetuissa tapauksissa eli tilanteissa, joissa luopumistuen saajan muut ansiotulot olisivat vähintään 523,61 euroa kuukaudessa tarkastettuna työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella.

4 §. *Luopumistuen saajan ilmoitusvelvollisuus*. Pykälässä säädettäisiin siitä, että luopumistuen saajalla ei poikkeuksellisesti olisi ansiotulojaan koskevaa ilmoitusvelvollisuutta maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 49 §:n 2 momentin 2 kohdassa ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 30 a §:n 1 momentin mukaisissa maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun asetuksen (1583/1994) 22 §:n 2 kohdassa tarkemmin tarkoitetuissa tapauksissa.

5 §. *Voimaantulo*. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian, ja se olisi voimassa vuoden 2020 loppuun. Lakia sovellettaisiin taannehtivasti 16.3.2020 alkaen jotta voitaisiin taata tuensaajien yhdenvertainen kohtelu siltä osin, kuin olisi kyse tuensaajista, jotka ovat poikkeusolojen vallitessa jo ehtineet työskennellä siten, että luopumistukilaeissa muun ansiotulon osalta säädetty ansiotulorajan ylityksen johdosta tuensaajille ei ole maksettu tukea. Ansiotuloa, joka olisi ansaittu 16.3.2020 tai sen jälkeen ja viimeistään 31.12.2020 ei otettaisi huomioon. Tuen maksaminen aloitettaisiin takautuvasti aikaisintaan 1.4.2020 lukien, koska luopumistukea ei makseta vajaalta kalenterikuukaudelta. Ehdotetun lain 2 ja 3 §:ssä mainittu rahamäärä vastaisi työntekijän eläkelain 96 §:ssä tarkoitetun palkkakertoimen arvoa 1 vuonna 2004.

7 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan mahdollisimman pian ja on voimassa vuoden 2020 loppuun. Valtioneuvosto on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa 16.3.2020, että maassa vallitsee koronavirustilanteen vuoksi poikkeusolot. Luopujien yhdenvertaisen kohtelun takaamiseksi lakia ehdotetaan sovellettavaksi taannehtivasti 16.3.2020 alkaen.

8 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Ehdotetuista määräaikaisesti sovellettavista poikkeusmenettelyistä säädettäisiin lailla. Lakiehdotukseen ei sisälly asetuksenantovaltuuksia, joita olisi arvioitava perustuslain 80 §:n nojalla. Poikkeusmenettelyjä koskevat säännökset ovat täsmällisiä, ja ne täyttävät perustuslain 2 §:n 3 momentissa säädetyn lainalaisuusperiaatteen asettamat vaatimukset.

Perustuslain 6 §:n 1 momentti sisältää yleisen yhdenvertaisuuslausekkeen, jonka mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Yhdenvertaisuussäännös kohdistuu myös lainsäätäjään (HE 309/1993 vp). Perustuslain 6 §:n 2 momentissa yhdenvertaisuuslauseketta täydentää syrjintäkielto. Perustuslakivaliokunta on todennut metsätalouden tukia koskevassa lausunnossaan (46/2006 vp) muun muassa, että lainsäädännölle on toisaalta ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa. Perusoikeusuudistuksen esitöiden ja perustuslakivaliokunnan käytännön valossa on lisäksi katsottu, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (HE 309/1993 vp, s. 42—43, PeVL 59/2002 vp, s. 2, PeVL 1/2006 vp, s. 2, PeVL 38/2006 vp, s. 2). Olennaista on, voidaanko erottelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla (HE 309/1993 vp, s. 44, PeVL 14/2006 vp, s. 2, PeVL 25/2006 vp, s. 2).

Perustuslakivaliokunta on arvioinut yhdenvertaisuutta erilaisen tukisääntelyn yhteydessä (PeVL 32/200 vp, s. 2, PeVL 14/2003 vp, s. 4, PeVL 46/2006 vp, s. 2, PeVL 4/2008 vp, s. 3, PeVL 37/2010 vp, s. 3 ja PeVL 58/2016 vp, s. 4-5). Valiokunta totesi muun muassa metsätalouden tukia koskevassa lausunnossaan, että pelkkää maantieteellistä kriteeriä ei voida pitää hyväksyttävänä erotteluperusteena perustuslain 6 §:n 2 momentin kannalta (PeVL 59/2001 vp, s. 2/I), mutta sen sijaan maanomistajien välisen eriarvoisuuden vähentäminen sekä samalla metsien hyvän hoidon ja käytön ja sitä kautta ympäristön suojelun edistäminen olivat hyväksyttäviä erotteluperusteita. Valiokunta totesi, että, ottaen huomioon tukien hakemisen olevan metsänomistajille vapaaehtoista ja rahoituksen myöntäminen harkinnanvaraista, metsänomistajien muodollisen yhdenvertaisuuden kannalta sääntelyn merkitys on verrattain vähäinen eikä muodostu perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännöksen kannalta ongelmalliseksi (PeVL 46/2006 vp, s. 2).

Perustuslakivaliokunta on todennut luopumistukilakien muutosesitystä koskevassa lausunnossaan 18/2006 vp muun muassa, että luopumistuki liittyy monilta osin eläkejärjestelmään, mutta valtiosääntöoikeudellisesti sitä ei voida rinnastaa sen enempää vanhuus- kuin työkyvyttömyyseläkkeeseenkään. Siinä ei ole kysymys työttömyysturvasta, eikä sitä voida pitää perustuslain 19 §:n 2 momentin tarkoittamana perustoimeentuloa turvaavana lainsäädäntönä. Oikeus luopumistukeen ei myöskään kerry ansaintaperiaatteen mukaisesti siten, että sitä olisi tarkasteltava perustuslain 15 §:n takaaman omaisuudensuojan näkökulmasta (PeVL 30/2005 vp, s. 2, PeVL 60/2002 vp, s. 2—3, PeVL 9/1999 vp, s. 2—3) Kysymys on maatalouden harjoittamista koskevasta lainsäädännöstä (PeVL 18/2006 vp).

Esitetty sääntely koskee maatalouden luopumistukijärjestelmistä jo myönnettyjen luopumistukien maksatusta koskevien eräiden edellytysten määräaikaista soveltamatta jättämistä. Esityksen vaikutusten johdosta maatalouden harjoittamisesta luopuneiden ansiotyössä ansaitsemansa ansiotulon määrä ei vaikuttaisi luopujien oikeuteen saada luopumistukea poikkeusoloissa aikavälillä 16.3.2020-31.12.2020. Kuten edellä aiemmin on tuotu esiin, luopumistukea voidaan pitää eräänlaisena eläkkeen kaltaisena tuen muotona ja tuki liittyy monilta osin eläkejärjestelmään, mutta valtiosääntöoikeudellisesti sitä ei voida rinnastaa sen enempää vanhuus- kuin työkyvyttömyyseläkkeeseenkään. Siinä ei ole myöskään kysymys työttömyysturvasta, eikä sitä voida pitää perustuslain 19 §:n 2 momentin tarkoittamana perustoimeentuloa turvaavana lainsäädäntönä. Oikeus luopumistukeen ei myöskään kerry ansaintaperiaatteen mukaisesti siten, että sitä olisi tarkasteltava perustuslain 15 §:n takaaman omaisuudensuojan näkökulmasta. Edellä esitetty huomioon ottaen, on selvää, että kyse on hyvin erityislaatuisesta tukimuodosta, jolla on pyritty parantamaan aikanaan maatalouden rakennetta, eikä ehdotettua poikkeusoloissa tuen maksatuksen edellytyksiä koskevan väliaikaisen sääntelyn suhtautumista muihin tukiin näin ollen ole käytännössä mahdollista edes arvioida. Yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta esityksen mukaista ehdotettua sääntelyä, jonka tavoitteena on turvata alkutuotannon kannalta kriittisiä työtehtäviä poikkeusoloissa huoltovarmuuden ja ruokaturvan suojelemiseksi, voidaan vallitsevissa olosuhteissa pitää perusteltuna ja hyväksyttävänä yhteiskunnallisena intressinä. Luopumistukien hakeminen on lisäksi vapaaehtoista ja sen myöntäminen on harkinnanvaraista.

Jotta ennen ehdotetun lain voimaantuloa poikkeusoloissa luopumistukilaeissa säädettyä muun ansiotulon tulorajaa enemmän ansiotöitä tehneet maatalouden harjoittamisesta luopuneet tuensaajat tulisivat kohdelluksi yhdenvertaisesti esitetyn lain edessä suhteessa niihin luopumistuen saajiin, jotka eivät ennen lain voimaantuloa ole työskennelleet yli luopumistukilaeissa säädetyn ansiotulorajan, esityksen mukaisesti ehdotettua lakia tulisi soveltaa taannehtivasti. Lakia sovellettaisiin taannehtivasti siitä hetkestä alkaen, kun valtioneuvosto oli todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa, että maassa vallitsee koronavirustilanteen vuoksi poikkeusolot, eli 16.3.2020. Ennen ehdotetun lain voimaantuloa poikkeusoloissa luopumistukilaeissa säädettyä muun ansiotulon tulorajaa enemmän ansiotöitä tehneet maatalouden harjoittamisesta luopuneille tuensaajille maksettaisiin takautuvasti luopumistukea ensimmäiseltä mahdolliselta kokonaiselta kalenterikuukaudelta eli 1.4.2020 alkaen ja näin lain taannehtivalla soveltamisella varmistettaisiin tuensaajien yhdenvertainen kohtelu ehdotetun lain edessä poikkeusoloissa. Laki olisi määräaikainen ja voimassa 31.12.2020. Huoltovarmuuden osalta alkutuotannon kannalta kriittisen kausityövoiman tarve ulottuu kevään istutustöistä aina lokakuulle kestävään sadonkorjuuseen. Lisäksi covid-19-epidemian jatkuessa mahdolliset viruksen aiheuttamat sairastumiset esimerkiksi tiloilla voivat aiheuttaa äkillistäkin osaavan ja kokeneen lisätyövoiman tarvetta vielä loppuvuoden aikana. Esityksen mukaisen sääntelyn ehdotettua voimassaoloaikaa vuoden 2020 loppuun voidaan tästä johtuen pitää perusteltuna ja välttämättömänä.

Esityksellä ei ole välittömiä vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Kyse ei ole esimerkiksi subjektiivisesta oikeudesta, vaan jo aiemmin luopujalle myönnetyn, maatalouden rakenteen parantamiseksi tarkoitetun tuen maksatusta koskevien, muun ansiotulon ansiotulorajaan liittyvien edellytysten määräaikaisesta soveltamisesta tavalla, joka mahdollistaisi maatalouden harjoittamisesta luopuneen henkilön työskentelyn palkkatöissä vallitsevissa covid 19-epidemiasta johtuvissa vallitsevissa poikkeusoloissa ilman, että tehdyn työn määrä vaikuttaisi luopujan oikeuteen saada luopumistukea poikkeuksellisesti vuoden 2020 loppuun saakka.

Elinkeinovapautta koskevan perustuslain 18 §:n 1 momentin perusteella jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Edelleen, pykälän 2 momentin perusteella julkisen vallan on muun muassa edistettävä työllisyyttä. Esityksessä ei ehdoteta uusia rajoituksia tuen myöntämiseen eikä puututa tuensaajille jo myönnettyihin etuuksiin rajoittavasti tavalla, joka voisi muodostua ongelmalliseksi perustuslain 18 §:n

säännöksillä suojatun elinkeinovapauden kannalta. Päinvastoin, esitykseen sisältyvillä väliaikaisilla säännöksillä arvioidaan olevan maa- ja metsätalousministeriön toimialan osalta huoltovarmuuden turvaamisen kannalta poikkeusoloissa työllisyyttä edistävä vaikutus erityisesti alkutuotannossa maa- ja puutarhataloudessa esimerkiksi kotieläintuotannon sekä eläinten hoidon ja terveyden tehtävissä, mutta myös muissa tehtävissä, kuten maatalouden kausiluonteisissa tehtävissä.

Edellä mainituilla perusteilla katsotaan, että esitys voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

eräistä maatalouden luopumistuen ansiotulorajaan covid- 19-epidemian johdosta sovellettavista väliaikaisista menettelyistä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään covid-19-epidemiasta aiheutuvien poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta väliaikaisista poikkeuksista eräisiin sellaisiin luopumistuen maksamisen aloittamista, luopumistuen maksamista ja luopumistuen maksun keskeyttämistä sekä luopumistuen saajan ilmoitusvelvollisuutta koskeviin edellytyksiin, joista säädetään maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetussa laissa (612/2006) ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetussa laissa (1293/1994).

2 §

Luopumistuen maksamisen aloittaminen

Sen estämättä mitä maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 14 §:n 1 momentissa ja 38 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädetään, luopumistuen maksaminen luopujalle voidaan aloittaa siitä huolimatta, että luopujan muusta työstä kuin kaupallisen maatalouden harjoittamisesta tai metsätalouden hankintatyöstä saatujen ansiotulojen määrän voidaan arvioida olevan vähintään 523,61 euroa kuukaudessa tarkistettuna työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella.

Luopumistuen maksamisen aloittaminen edellyttää lisäksi, että luopuja kirjallisesti ilmoittaa Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle hakevansa luopumistuen maksamisen aloittamista 31.12.2020 mennessä.

3 §

Luopumistuen maksaminen ja maksun keskeyttäminen

Sen estämättä, mitä maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 45 §:n 1 momentissa ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 25 §:n 1 momentissa säädetään, luopumistukea maksetaan siitä huolimatta, että luopumistuensaaja on ansiotyössä ja ansaitsee vähintään 523,61 euroa kuukaudessa tarkistettuna työntekijän eläkelain 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella.

Luopumistuen maksamista ei saa keskeyttää maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 45 §:n 2 momentissa ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 25 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetuissa tapauksissa.

4 §

Luopumistuen saajan ilmoitusvelvollisuus

Poiketen siitä, mitä maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain 49 §:n 2 momentin 2 kohdassa ja maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain 30 a §:n 1 momentissa säädetään, luopumistuen saajalla ei ole velvollisuutta ilmoittaa mainituissa lainkohdissa tarkoitetuista seikoista.

5 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2020.

Tätä lakia sovelletaan 16 päivänä maaliskuuta ja 31 päivänä joulukuuta 2020 välisenä aikana, mainitut päivät mukaan lukien, tehdyn työn perusteella ansaittuihin ansiotuloihin. Tämän lain 2 ja 3 §:ssä mainittu rahamäärä vastaa työntekijän eläkelain 96 §:ssä tarkoitetun palkkakertoimen arvoa yksi vuonna 2004.

———

Helsingissä 20 päivänä toukokuuta 2020

Pääministeri

Sanna Marin

Maa- ja metsätalousministeri Jari Leppä